

Presens partisipp uten og med *-s* i *Nordisk dialektkorpus*

Endre Mørck

UiT Norges arktiske universitet

Sammendrag

Artikkelen beskriver bruken av presens partisipp uten og med *-s* (som i *ståane* og *ståanes*) i den norske delen av *Nordisk dialektkorpus*. Korpuset består av samtaler mellom og intervju med unge og eldre informanter av begge kjønn fra 111 ulike steder. Undersøkelsen av den geografiske fordelinga i korpuset viser at kjerneområdet for presens partisipp uten *-s* er Vestlandet, men at slike former også er mer eller mindre vanlige på Østlandet og i Trøndelag, mens partisipp med *-s* har sitt kjerneområde i Nord-Norge, og dessuten er ganske vanlige i sørvestlig del av Østlandet og Agder. Dialektbeskrivelser støtter langt på veg dette, men tyder også på at *s*-former er eller har vært noe mer utbredt enn i det undersøkte korpuset. Undersøkelsen viser videre at det i materialet fra mange steder er veksling mellom presens partisipp uten og med *-s*. Det er vanskelig å påvise klar intraindividuell veksling, men det er tydelige eksempel på veksling på grunn av påvirkning fra en annen muntlig eller skriftlig varietet. I materialet sett under ett kan en ellers se en tendens til at unge bruker mer partisipp med *-s* enn eldre, og til at bruken av *-s* er minst vanlig i attributiv og adverbial bruk og mest vanlig når partisippa brukes som subjekts- eller objektspredikativ.

Nøkkelord: presens partisipp, dialektvariasjon, intraindividuell veksling, påvirkning fra annen varietet, aldersvariasjon, grammatiske bruksmåter

1 Innleiing

Presens partisipp har som kjent endingene *-ande* i nynorsk og *-ende* i bokmål. Men det er også velkjent at endinga i presens partisipp i mange norske dialekter har eller kan ha en tillagt *-s* (jf. f.eks. Aasen, 1848/1996, s. 87; Faarlund et al., 1997, s. 119). Formålet med denne undersøkelsen er å vise hvordan presens partisipp uten og med *-s* fordeler seg i den norske delen av *Nordisk dialektkorpus* (se om korpuset i Johannessen et al., 2009; Johannessen et al., 2014). Annen variasjon i partisippendinga (som *-andel/-ende*, *-ane/-ene*, *-an/-en* o.l.) vil ikke bli behandla.

Det benytta materialet er fritt tilgjengelig,¹ og er nedlasta 18.10.2022 “in txt format with informant codes” og med “phonetic transcriptions”. Den norske delen av *Nordisk dialektkorpus* er ikke grammatisk tagga for presens partisipp, så disse

¹<http://tekstlab.uio.no/nota/scandiasyn/>

formene er plukka ut manuelt ved gjennomlesinga av materialet. Materialet er fra 111 ulike steder i Norge. Fra hvert sted er det typisk en fri samtale mellom to unge av hvert kjønn og mellom to eldre av hvert kjønn og et mer eller mindre strukturert intervju med hver av disse fire informantene. I noen tilfeller avviker antallet tekstprøver eller sammensetninga av informantene fra dette, og på enkelte steder angir ikke informantkodene kjønn og alder. Ved eksempel fra korpuset som er gitt i denne artikkelen, er det opplyst hvilken informant og tekst de er fra. Alle partisippformene som er med i undersøkelsen, er lista opp i tabell 1–7 i vedlegget med stedfesting som skal gjøre det mulig å finne dem igjen i korpuset.

Sjøl om informantene for *Nordisk dialektkorpus* er valgt ut slik at de best mulig skal representere det lokale talemålet, viser de ikke nødvendigvis hva slags språkformer vi ville hatt i ei større gruppe informanter. Og som vi etter hvert skal se, er det stort sett nokså få eksempel på presens partisipp i materialet fra hvert sted, og av og til kan vi nokså sikkert si at de formene som fins, ikke er så typiske. Det er likevel å håpe at de formene av presens partisipp som fins, ikke bare viser bruken i *Nordisk dialektkorpus*, men også gir et inntrykk av faktisk språkbruk.

Så langt jeg veit, fins det fra før ingen oversikt over fordelinga av presens partisipp uten og med *-s* i norske dialekter. Det fins imidlertid ei rekke beskrivelser av enkeltdialekter eller dialektområder der forma på presens partisipp er omtalt. En del av disse vil bli trukket inn for å gi et inntrykk av i hvilken grad de underbygger resultatene fra undersøkelsen av *Nordisk dialektkorpus*.

2 Avgrensing av presens partisipp

Ved utvelginga av materialet som er tatt med i undersøkelsen, har hovedpoenget vært å skille mellom det som kan regnes som presens partisipp, og liknende former som må regnes som noe annet. Blant presens partisipp kan en skille mellom verbale og adjektiviske partisipp (se f.eks. Kinn, 2014), men dette er ikke gjort i denne undersøkelsen. Dette skillet kan være vanskelig å trekke, jf. Enger og Kristoffersen (2000, s. 86): “Vårt syn er at en ikke kan si at presens partisipp bestandig er enten adjektiv eller verb; konteksten må tas med i betraktning.” På samme måte er det ofte nødvendig å trekke et skjønnsmessig skille mellom presens partisipp og andre partisipp liknende former, og dette vil det bli gjort greie for nedafor. Her er det lite hjelp i faglitteraturen om forma på presens partisipp ettersom denne kategorien der gjerne er tatt for gitt.

For å bli tatt med i denne undersøkelsen som et eksempel på presens partisipp skal forma i prinsippet være avleda et verb, slik som *sittane* (< *sitte*, Aremark 03gm og 04gk) og *ståanes* (< *stå*, Fredrikstad 01um).²

² Informantkodene inneholder stedsnavn, informantnummer 01–04 samt forkortelsene “um”, “gm” og “uk”, “gk” som står for henholdsvis “ung mann” og “gammel mann” og “ung kvinne” og “gammel kvinne”. “01um” viser eksempelvis til intervju med ung mann. Kode for intervjuer er ikke tatt med.

I mange tilfeller har partisippet et forledd som svarer til et underledd til verbet som ligger til grunn. Dette forleddet kan svare til et adverb som i *altærnativtenngkene* (< *tenke alternativt*, Sylling 04gk) og *avsidesligganes* (< *ligge avsides*, Brunlanes 02uk) eller et objekt som i *kåsstnasskrevande* (< *kreve kostnad*, Ål 04gk) og *samisktalanes* (< *tale samisk*, Tana 02uk)

I noen tilfeller kreves det ei litt friere omskriving for å angi hva slags verb sammensatte partisipp er danna av, jf. *enestående* (< *stå aleine*, Lom 01um), *fraværne* (< *være borte fra*, Fredrikstad 03gm), *sjølkonserverande* (< *konservere seg sjøl*, Eidfjord 04gk) og *ufårståene* (< *ikke forstå*, Kristiansand 03gm).

De tre formene *vedkåmmene* ('person som det gjelder', Ballangen 03gm, Beiarn 04gk), *pårørene* ('person som står noen nær', Røros 04gk) og *fårekåmmene* ('vennlig og hjelpsom', Røros 03gm) er også regna som presens partisipp siden de kan sies å være danna av verb (*vedkomme*, *røre* og *komme*). Ifølge NAOB er *vedkommende* "substantivert presens partisipp av *vedkomme*", *pårørende* "substantivering av adjektivisk presens partisipp av eldre dansk paarøre 'stå nær, være i familie med'" og *forekommende* "fra tysk *zuvorkommend* 'som kommer noen i møte'".

Partisippet *videregående* opptrer svært ofte i samtaler om skolegang, som i *vidregåane skoLe* (Aremark 01um), men dette oppfører seg gjennomgående som en fast term og er ikke tatt med i undersøkelsen. Uansett hvordan endinga på presens partisipp ellers er på stedet, opptrer nemlig dette partisippet uten -s med unntak av *vidregåanes* (Todalen i Surnadal 01um) to ganger hos én informant.

Den partisippklignende forma *jæmmnaldrene* (Rena 03gm og flere andre steder) er ikke inkludert i undersøkelsen fordi det ikke er et verb, men et substantiv som ligger til grunn (*jamn alder*).

Ei gruppe partisippklignende former som fungerer som forsterkende adverb, er behandla på to ulike måter: På den ene sida har vi *knakanes (goe)* (< *knake*, Alvdal 02uk og to andre steder), *svimmLanes (dyrt)* (< *svimle*, Bodø 03gm), *hakkande (gale)* (< *hakke*, Lindås 03gm og to andre steder) og *søkkende (kalt)* (< *søkke*, Selbu 03gm). Alle disse har jeg tatt med blant presens partisipp siden de er danna av verb ifølge NAOB, sjøl om ordboka bare oppfører de to første som partisipp og ser på de to siste som adverb. Under mer tvil har jeg også regna *hællganes (mykkji)* (< *hel(li)ge*, Lierne 03gm) som presens partisipp sjøl om en her må regne med kanskje enda mer overført betydning av det aktuelle verbet.

På den andre sida har vi *blikkanes* (underforstått *stille*, jf. *blikkstill* like etterpå) (Fusa 03gm), *dyande (våte)* (Stryn 04gk) og *livene (redd)* (Jevnaker 03gm), som ikke kan regnes som partisipp siden det ifølge NAOB er substantiv (*blikk* 'bleik glans', *dy* 'søle' og *liv*) som er grunnlaget for disse formene. Noe mer uklare er formene *gærande (artri)* (Oppdal 01um) og *garaner (fint)* og *gæranes* (i sammenhengen *velldi te rette gæranes te rætte meinte je allså*) (begge Kirkenær 08gk). Her har vi vel former som tilsvarende *gørrende* i NAOB, som også ifølge ordboka er avleda av et substantiv (*gørr* 'gjørme'), og som derfor heller ikke er regna som presens partisipp. Jeg har dessuten utelatt *snellende (kvit)*

(Meråker 04gk), der jeg ikke ser anna forklaring på den partisippliknende forma enn at den er danna av et adjektiv (*snjell* ‘skarp, klar’, jf. NO).

Til slutt skal det nevnes at ordet *spennende*, som forekommer både uten og med *-s*, f.eks. *spennane* (Vang 03gm), *spænnanes* (Gausdal 01um) og *spennane/spennanes* (Lardal henholdsvis 02uk og 01um), ved ekserperinga av materialet blei oppfatta som et klart adjektiv. Seinere har jeg blitt oppmerksom på at utgangspunktet her er verbet *spenna* ‘dra, lokke’. Følgelig burde *spennende* vært tatt med i undersøkelsen, men det er likevel ikke gjort fordi det ville krevd en heilt ny gjennomgang av kildematerialet.

3 Strukturering av materialet

Med den avgrensinga av presens partisipp som det er gjort greie for ovafor, er det tre steder i materialet uten eksempel på presens partisipp: Evje i Aust-Agder og Botnhamn og Medby i nåværende Senja kommune i Troms. Materialet fra de 108 andre stedene blir presentert i vedlegg fordelt på sju grupper av målføreprøver:

- Heilt uten *s*-former
- Overveiende uten *s*-former
- Med større eller mindre overvekt av former uten *-s*
- Med bare *s*-former
- Overveiende med *s*-former
- Med større eller mindre overvekt av former med *-s*
- Med likt antall former uten og med *-s*

De to gruppene med prøver overveiende uten *s*-former og overveiende med *s*-former er definert skjønnsmessig slik at det skal være overvekt minst 5:1 av den dominerende forma. De to gruppene med prøver med større eller mindre overvekt av former uten og med *-s* har overvekt av én type former uten å oppfylle kriteriet for de forrige to gruppene.

I presentasjonen av disse sju gruppene i tabell 1–7 i vedlegget er alle eksempel på presens partisipp tatt med for å vise hvor omfattende grunnlag vi har å bygge på. For å hjelpe til med stedfestinga er materialet klassifisert etter fylkesinndelinga før regionreformen i 2020.

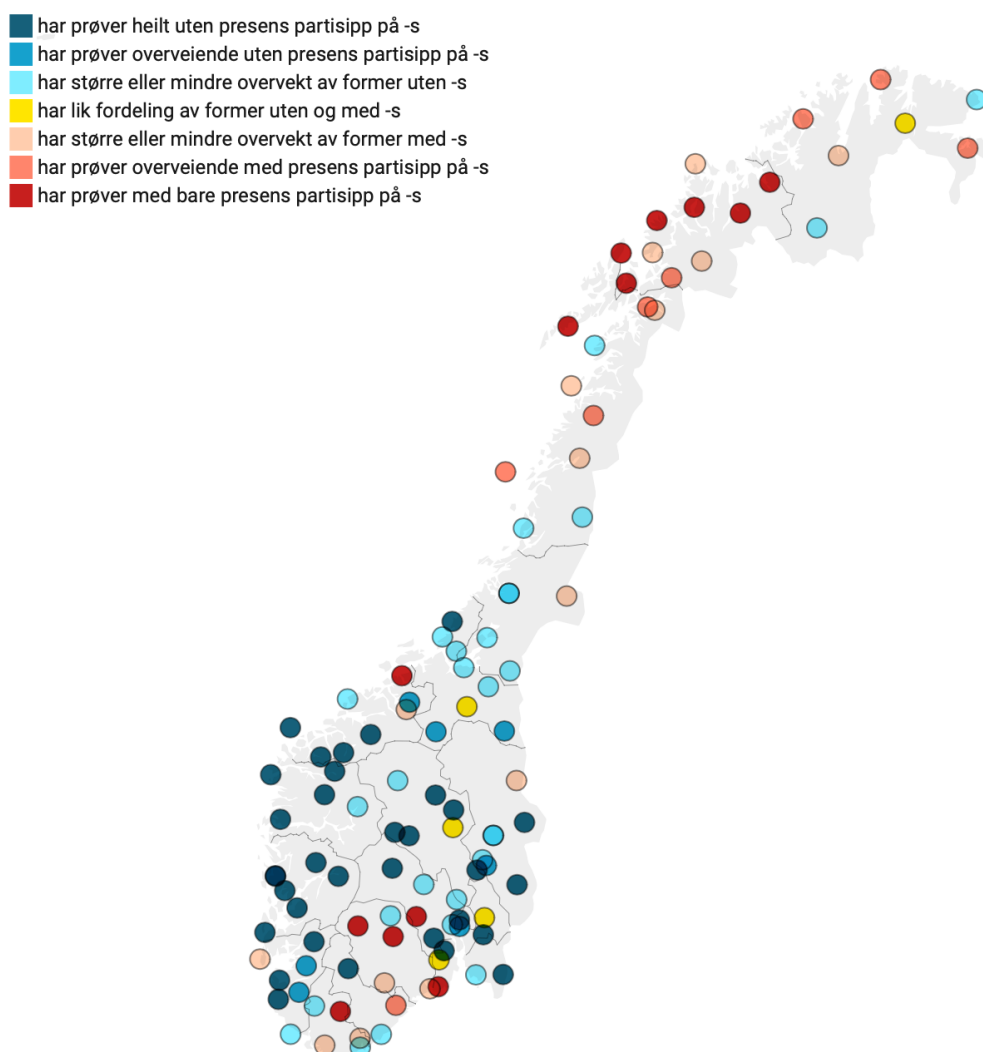
4 Den geografiske fordelinga av presens partisipp uten og med *-s*

Som sagt i innleiinga er det et problem at det er både få informanter og få eksempel på presens partisipp fra hvert sted i *Nordisk dialektkorpus*, og vi skal derfor sammenlikne det som korpuset viser om den geografiske fordelinga av former uten og med *-s*, med hva som er sagt om dette fenomenet i tidligere dialektbeskrivelser.

4.1 Geografisk fordeling i Nordisk dialektkorpus

I det gjennomgåtte materialet er det klart vanligere at presens partisipp ikke ender på *-s*, enn at slike partisipp ender på *-s*. På 67 steder er partisippformene alltid eller i flertallet av tilfellene uten *-s*. På 36 steder har partisippformene alltid eller i flertallet av tilfellene *-s*.

Presentasjonen av materialet i tabell 1–7 i vedlegget viser klart at det ikke er mulig å trekke opp noen klar isogloss mellom presens partisipp uten og med *s*-ending. På svært mange steder er det former både uten og med *-s*. Og de ulike kategoriene som materialet kan deles i, er dessuten til dels nokså spredt geografisk. Dette framgår tydelig av figur 1 nedafor.³

Figur 1: Fordelinga av presens partisipp uten og med *-s* i materialet fra *Nordisk dialektkorpus*

³ Kartet er utarbeidd av Hallvard Stavnes Mørck. En digital versjon er tilgjengelig på nettet (<https://datawrapper.dwcdn.net/LqGYM/1/>, der en kan få fram navna på de stedene som målføreprøvene er fra, og hvilken kategori disse prøvene hører til).

Likevel skal vi med utgangspunkt i dette kartet og tabell 1 nedfor se at det er mulig å finne tilløp til mønster i fordelinga av formene uten og med -s.

	Østlandet	Agder	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Sum
	%	%	%	%	%	%
Heilt uten -s	13 38,2	1 12,5	17 63,0	1 8,3		32 29,6
Overveiende uten -s	2 5,9		4 14,8	2 16,7		8 7,4
Overvekt uten -s	9 26,5	3 37,5	3 11,1	7 58,3	5 18,5	27 25,0
Bare med -s	4 11,8	1 12,5	1 3,7		7 25,9	13 12,0
Overveiende med -s		1 12,5			7 25,9	8 7,4
Overvekt med -s	3 8,8	2 25,0	2 7,4	1 8,3	7 25,9	15 13,9
Likt uten/med -s	3 8,8			1 8,3	1 3,7	5 4,6
Sum	34 100,0	8 100,0	27 100,0	12 100,0	27 99,9	108 99,9

Tabell 1: Geografisk fordeling av steder med materiale med presens partisipp uten og med -s

Ett ytterpunkt er Vestlandet, der presens partisipp uten -s tydeligvis står sterkt. Så mye som 17 av de 32 stedene med prøver heilt uten s-former fins blant de 27 stedene på Vestlandet som er representert i materialet, og dessuten er det på Vestlandet i alt sju steder med partisippformer overveiende uten -s eller med overvekt uten -s. Det eneste stedet på Vestlandet med bare s-former er Aure nær grensa til Trøndelag, og dessuten finner vi overvekt av former med -s i Todalen i Møre og Romsdal og på Karmøy i Rogaland. Hordaland og Sogn og Fjordane framstår dermed som et kjerneområde for presens partisipp uten -s.

I Trøndelag er det bare ett sted i kategorien som alltid har presens partisipp uten -s, nærmere bestemt Stokkøya, men derfra er det ikke mer enn ett eksempel. De fleste stedene i Trøndelag har imidlertid mer eller mindre klart flertall av former uten -s. Eneste unntaka er Gauldal, som kanskje litt tilfeldig har likt antall former uten og med -s, og Lierne nord i Trøndelag, som har overvekt av former med -s slik det er vanlig videre nordover.

Et annet ytterpunkt er nemlig Nord-Norge, der det er presens partisipp med -s som står sterkt. Drøyt tre firedeler av materialet derfra har former bare med -s, overveiende med -s eller med overvekt av s-former. De stedene som avviker fra dette ved å ha overvekt av former uten -s, er Hattfjelldal, Steigen og Sømna i Nordland og Kautokeino og Vardø i Finnmark, og dessuten har Tana i Finnmark likt antall former uten og med -s. Her blir det dermed Troms som har mest gjennomført bruk av s-former.

Østlandet er også et område der det mange steder er ingen eller liten bruk av presens partisipp med -s. Spredt utover så vel ytre som indre strøk finner vi både 13 steder med materiale heilt uten s-former, to steder overveiende uten slike former, ni steder med overvekt uten s-former og tre steder med likt antall presens partisipp uten og med -s. Det som skiller seg ut her, er først og fremst Telemark

og et par tilgrensende steder. I Telemark har vi Hjartdal og Vinje med bare presens partisipp på *-s* og Langesund og Nissedal med overvekt av former med *-s*, og i tillegg kommer Rollag i Buskerud og Brunlanes i Vestfold med bare partisipp med *-s*.

Agder ser ut til å være et overgangsområde mellom Vestlandet med lite presens partisipp med *-s* og Telemark med mer bruk av former med *-s*. Materialet er heilt uten *-s* fra Valle og med overvekt av former uten *-s* fra Landvik, Kristiansand og Sirdal. Derimot finner vi partisipp bare med *-s* fra Åseral, overveiende med *-s* fra Vegårshei og med overvekt med *-s* fra Lyngdal og Vennesla.

4.2 Geografisk fordeling ifølge tidligere dialektbeskrivelser

Det fins sikkert flere omtaler av forma på presens partisipp i ulike dialekter enn de som blir trukket fram nedafor. Men det utvalget som er tatt med her, kan forhåpentligvis bidra til å utfylle det bildet som materialet i det undersøkte korpuset har gitt.

Det er imidlertid to forhold som en må ha i minne ved denne sammenlikninga med tidligere dialektbeskrivelser: For det første at disse beskrivelsene er fra ulike tider – noen av dem over hundre år gamle, andre fra nyere tid. For det andre at noen dialektomtaler eksplisitt handler om forma på presens partisipp, mens andre bare inneholder tilfeldige eksempel på slike former. Det er vanskelig å si hvilken betydning disse forholda har. Det at de ulike dialektomtalen ikke nødvendigvis avgrensar presens partisipp på samme måte, har mindre betydning siden det ikke er kvantitative undersøkelser som skal sammenliknes.

4.2.1 Østlandet

I korpuset er det altså gjennomført bruk av *s*-ending i materialet fra Rollag i Buskerud, Brunlanes i Vestfold og Hjartdal og Vinje i Telemark, og dessuten overvekt av former med *-s* i materialet fra Drevsjø i Hedmark og Langesund og Nissedal i Telemark og lik fordeling av former uten og med *-s* i materialet fra Rømskog i Østfold, Gausdal i Oppland og Lardal i Vestfold.

Målførebeskrivelser fra Østlandet viser imidlertid at presens partisipp med *-s* er mer utbredt enn dette, og det er faktisk ingen av disse beskrivelsene som heilt utelukker bruk av *s*-ending. Næs (1979, s. 287) slår da også kort og godt fast at “[ø]stl. bygdemål utvider pres. part. med *-s*”.

Noen steder er det mer eller mindre klart at presens partisipp på *-s* er gjennomført. Faarlund ([2000], s. 69) sier ganske enkelt at presens partisipp ender på *-s* i totenmålet. Og alle eksempla til Myhre (1952, s. 84) på presens partisipp i talemålet i Idd har *s*-ending. I “Målføre og tradisjon frå Ringerike” omtaler heller ikke Lyse (1976, s. 20, 37) presens partisipp direkte, men gir flere eksempel med endinga *-s*. Om talemålet i Modum, som grenser til og dels inkluderes i landskapet

Ringerike, sier derimot Hunstadbråten (1994, s. 97–98) klart: “Presens partisipp dannes ved at man legger endingen *-annes* (*-ännes*) til verbets rotstaving.”

Andre steder er det tydeligvis mer veksling mellom presens partisipp uten og med *-s*. Larsen (1907, s. 83, 118) oppgir at presens partisipp ender på *-s* unntatt i adverbial bruk i Oslo. Dialekten i Skien kan ha presens partisipp uten *-s*, men her får partisippa ifølge Roksund (1997, s. 40–41) ofte “lagt til en *-s*”. Skulerud (1920, s. 20) refererer uten kommentarer eksempel på presens partisipp i en opptegnelse fra 1881 som tyder på at slike partisipp i Tinn i Telemark har *s*-ending i attributiv bruk, men ellers står uten *-s*. Presens partisipp brukes i hallingmålet ifølge Venås (1977, s. 156–159; 1997, s. 61–62) i stor grad uten *-s*, men etter *være* og attributivt til et substantiv er *s*-endinga mer eller mindre vanlig. Om Valdres-målet generelt sier Beito (1979, s. 85) at presens partisipp kan stå både uten og med *-s* i og med at endinga *-s* “kan koma inn ved jamlaging” (sst., s. 66), uten at han oppgir hva *s*-formene er danna i analogi med. Beskrivelsen til Hegge (1925/2020, s. 180–181) tyder på at *s*-endinga er vanligst, men ikke heilt gjennomført i Øystre Slidre i Valdres. Presens partisipp er i Lom og Skjåk øverst i Gudbrandsdalen oftest uten *-s*, men Dagsgard (2020, s. 126) føyer til: “Men ein kan også høyre at nåtids partisipp får lagt attåt seg endinga *-st*,” som vi vel må regne som ei *s*-ending. Dagsgard (2020, s. 126) sier videre at denne *st*-endinga “er nok vanlegare i ein del av dei andre bygdene i Nord-Gudbrandsdalen enn i Lom og Skjåk”.

Materialet i korpuset gir til dels et annet inntrykk av forholda på noen av disse stedene. Totenmålet fra Skreia (Østre Toten) har riktignok bare to eksempel på presens partisipp, men ingen av dem har *s*-ending slik vi skulle venta ut fra det som Faarlund har opplyst. Fra Tinn er det to presens partisipp uten *-s* i en sitert sangtekst som vi ikke kan ta som typisk for dialekten, pluss ett partisipp med *-s* etter *bli*, der vi ikke skulle vente slik ending ut fra eksempla hos Skulerud. Hallingmålet er representert med fire presens partisipp uten *-s* fra Ål og tre partisipp uten og ett med *-s* fra Flå. Av partisippa uten *-s* fra Ål står to etter *være* og ett attributivt til et substantiv, det vil si i bruksmåter der vi ifølge Venås kunne ha venta *s*-ending, slik vi finner det etter *være* i det ene eksemplet med *-s* fra Flå. I materialet fra Valdres er det tre presens partisipp fra Vang og ett fra Vestre Slidre, alle uten *s*-ending, mens Beito og Hegge altså sier at *s*-endinger forekommer i valdresmålet. Fra Gudbrandsdalen har vi to presens partisipp uten og ett med *s*-ending i materialet fra Lom, men ingen *s*-endinger på de to partisippa fra Brekkom eller på de tre partisippa fra Kvam, så det er i hvert fall ikke mer bruk av partisipp med *s*-ending enn beskrivelsen til Dagsgard skulle tilsi.

4.2.2 Agder

Kristiansand har i korpuset overvekt av presens partisipp uten *-s* med tre former uten og ei form med *-s*. Også ifølge Johnsen (1942–1954, s. 108, 139) brukes former uten *-s* i Kristiansand bymål, men *s*-endinga “er meget alminnelig” og brukes “kanskje oftest”.

I Flekkefjord bymål skal det på samme måte finnes presens partisipp både uten og med *-s*, men mest det siste (Larsen, 1970, s. 44, 76). Derimot er bare former med *-s* rapportert fra Lista (Vere, 1993, s. 53) og Gjerstad (Torp, 2005, s. 60).

4.2.3 Vestlandet

Stavanger har i korpuset ni presens partisipp, alle uten *-s*. I beskrivelser av Stavanger bymål er det imidlertid enighet om at partisippa der (oftest) ender på *-s* (Berntsen & Larsen, 1925, s. 317; Svendsen, 1931, s. 84; Rosland, 1996, s. 45–46).

Fra Bergen er det fire presens partisipp i korpuset, og alle er uten *s*-ending. Dette er imidlertid ikke representativt for Bergens bymål ifølge Larsen og Stoltz (1911–1912, s. 97): “Præs. partic. veksler mellem *-ene*, *-ende*, *-enes*, *-endes*, oprindelig vel eftersom der tales mer eller mindre fint, frit eller vulgært, ...” Pettersen (1996, s. 137–138) understreker at presens partisipp på *-s* nyttes av forfattere som vil gjengi bergensk folkemål.

Fra Indre Sogn har vi i korpuset Luster, der det er overvekt av presens partisipp uten *-s*. Bjørkum (1974, s. 329) slår først fast at presens partisipp i Luster og de andre bygdene i Indre Sogn som han behandler, “har endingi *-ande*”, men viser videre at det samtidig fins former med *-s* (sst., s. 331). Bjørkum (1974, s. 641) oppsummerer likevel med at “pres.p. på *-ande* er vanl., *-s* vinn lite el. inkje fram”.

I korpuset har vi Kalvåg i Bremanger og Stryn heilt uten *s*-former. Mellom disse ligger Gloppen, der presens partisipp på samme måte er uten *-s* (Fitje, 1995, s. 81–83).

Romsdal er representert i korpuset med Rauma, der alle presens partisippa er uten *-s*, og Bud, der det er overvekt av former uten *-s*. Rypdal (1929, s. 32) oppgir at presens partisipp “vert laga ved å leggja *andes* eller *endes* til stomnen” i romsdalsmålet, men at noen bygder har partisipp uten *-s*.

Lengst nord på Vestlandet har vi i korpuset Aure med bare presens partisipp på *-s*. Også i nabokommunen Kristiansund ender disse partisippa alltid på *-s* (Juel, 1991, s. 94–95).

4.2.4 Trøndelag

Oppdal har i korpuset overveiende presens partisipp uten *-s* med 20 former uten og tre former med *-s*. Haugen (1982, s. 99) opplyser også at partisipp uten *-s* er det vanlige, men at enkelte partisipp får *s*-ending.

Selbu har i korpuset en mindre tydelig overvekt av presens partisipp uten *-s* med tre slike former mot ett partisipp med *-s*. For denne dialekten har vi en svært grundig beskrivelse av Endresen (1980, s. 57–64). Han gjør det klart at former både uten og med *-s* fins, og at variasjonen i stor grad er syntaktisk betingta, men at ett og samme partisipp sjelden har begge endinger fordi de to endingene helst

er knytta til partisipp med ulike bruksmåter. Svært vanlig er presens partisipp etter *komme* [kåm:å] og *fare* [får:å], der partisippet ikke har *s*-ending, og en stor del av partisippa står dermed uten *-s* i spontan tale.

Ellers har vi opplysninger om froværingmålet i Frøya kommune hos Bye (1979, s. 42): “Presens partisipp har endingene *-an* og *-anes*. Disse endingene har en parallell bruksmåte, idet formene anvendes likt i predikativ og attributiv stilling.”

4.2.5 Nord-Norge

Tromsø har i korpuset sju presens partisipp, som alle ender på *-s*, slik denne forma alltid gjør i Tromsø bymål ifølge Iversen (1918, s. 65).

Av beskrivelser av andre nordnorske dialekter framgår det at det der er mer veksling mellom presens partisipp uten og med *-s*, men en får inntrykk av at det alt i alt er ganske vanlig med *s*-ending. Olssen (1959, s. 54) sier riktignok at “formene uten *s* er hyppigst i bruk” i brønnøymålet sør i landsdelen, der vekslinga for det meste er grammatisk betinga. Brekke (2000, s. 108) opplyser bare at partisippformene i saltendialekten kan være både uten og med *-s*, men Skånlund (1933, s. 92) sier i tillegg at *-s* “forekommer svært ofte”, og at variasjonen der også til dels er grammatisk betinga. I Bø i Vesterålen er “den vanlege endinga *-anes*” ifølge Martinussen (1906/1973, s. 23), men “[s]jeldnare kan ein no høyre ei meir normalisert form *-anne* (nynorsk *-ande*) hos yngre bøfjerdingar”. Senjamålet kan ha presens partisipp både uten og med *-s*, delvis styrt av grammatiske forhold ifølge Iversen (1913, s. 78), men ei nyere språklære for dialekten fører ikke opp annet enn *s*-former (Senjamållaget, 2018, s. 40). Hatlebrekke (1981, s. 23) gir bare eksempel på presens partisipp med *-s* i Vadsø-dialekten, men legger til at disse partisippa “ender like ofte på *-ene* (ende) i dag”.

4.3 Forholdet mellom korpuset og dialektbeskrivelser

Det er et nokså brokete bilde en får når en ser omtaler av presens partisipp i ulike dialekter i forhold til materialet som ligger til grunn for denne undersøkelsen. Men det kan se ut til at dialektbeskrivelsene i det store og heile bekrefter at *s*-ending er lite utbredt i sentrale deler av Vestlandet, og at *s*-ending er ganske vanlig i Nord-Norge, slik korpuset viser. I andre deler av landet kan opplysningene i dialektbeskrivelsene tyde på at *s*-endinga er eller har vært noe mer utbredt enn det korpuset viser.

5 Veksling mellom presens partisipp uten og med *-s* i materialet

Som vi har sett, er det i materialet fra mange steder veksling mellom presens partisipp uten og med *-s* enten med overveiende bruk av én av typene, med større eller mindre overvekt av den ene eller den andre typen ending eller med likt antall

former uten og med *-s*. Her skal vi se litt nærmere på om det kan være snakk om ei reint intraindividuell veksling, påvirkning fra annen språkform, generasjonsforskjeller eller grammatisk betinga variasjon.

5.1 Intraindividuell veksling

Som referert tidligere rapporterer Dagsgard (2020, s. 126) at presens partisipp i Lom og Skjåk oftest er uten *-s*, men også kan få endinga *-st*, og han føyer samtidig til: “Det ser ikkje ut til å vere noko system i bruken av dei ulike formene av nåtids partisipp. Same personen kan bruke ulike former av nåtids partisipp av same verbet heilt tilfeldig, dette er truleg det vanlege.”

I materialet er det mange eksempel på at én og samme informant bruker presens partisipp både uten og med *-s*, men det er vanskelig å påvise sikkert at det er heilt tilfeldig variasjon. Når en informant bruker ulike endinger i samme konstruksjon, er det ulike verb som *kjøre* og *springe*: *så kåmm eg sjøranes* og *så kåmm ann plusselikt sprinngane mot meg* (Hjelmeland 02uk). Og når en informant bruker ulike endinger på samme verb, er det i ulike kontekster, f.eks. som subjektspredikativ og adverbial: *så e konna vårre # pass'ndes de* og *nårr æLLva varrt litt pass'ne stor* (Surnadal 19). Det er imidlertid for få eksempel på presens partisipp fra hvert sted som er representert i materialet, til at vi kan si noe om sikkert om grammatisk betinga variasjon i de enkelte dialektene.

5.2 Påvirkning fra annen språkform

I Kristiansands bymål ender presens partisipp på *-s* i “folkemålet”, som “er byens egentlige dialekt”, mens partisippa er uten *s*-ending i “dannet dagligtale”, som “har også sitt grunnlag i sørnorsk kystmål, men den har i langt høyere grad enn folkemålet tatt opp i seg elementer fra bokmålet (skriftspråket)” (Johnsen, 1942–1954, s. 12–13). Det avspeiler nok et liknende forhold i Bergens bymål når det sies at presens partisipp på *-s* er “vulgært”, mens partisipp uten *s*-ending er “nøitralt” eller “fint” (Larsen & Stoltz, 1911–1912, s. 97, 145). I Bø i Vesterålen er som sagt “den vanlege endinga *-anes*” i presens partisipp, men “[s]jeldnare kan ein no høyre ei meir normalisert form *-anne* (nynorsk *-ande*), hos yngre bøfjerdingar, truleg etter skriftleg påverkning” (Martinussen, 1906/1973, s. 23). Og Bjørkum (1968, s. 215) peker på at “[n]ormalmålet stør opp under former utan *-s*” i presens partisipp i Årdal i Sogn (jf. også Bjørkum, 1974, s. 332). Mens det altså er snakk om nye former uten *-s* i Bø, er det den tradisjonelt dominerende forma uten *-s* som får støtte i normalmålet i Årdal.

Det er allerede nevnt at det i materialet fra Tinn er to presens partisipp uten *-s* i en sitert sangtekst som vi ikke kan ta som typisk for dialekten: *no mårrgon so leikar på tirande bla* og *allt levande vekkjest # ur svønngtonnge blunnd* (04gk). I materialet fra Hammerfest er det fem presens partisipp med *-s*, bl.a. i *vi ha masse*

vær i f- # sjiffitanes vær i foll farrt vi (04gk). Det ene unntaket uten *-s* fra Hammerfest er i replikken *vældi sjiffne* (03gm), der partisippforma gjentas fra intervjuerens skriftspråknære utsagn rett før: *de er vel veldig skiftende*. Et annet eksempel på skifte mellom dialekt og mer skriftspråksnær form har vi hos en informant i materialet fra Kjøllefjord: *ka såmm e fasineranes me de og va ær de messt fasinerene me denne håbbien?* (02uk).

De to siste av disse presens partisippa uten *s*-ending – *sjiffne* og *fasinerene* – er unntaka i materialet fra to av de åtte stedene der det er overveiende bruk av *s*-form. Ei viss påvirkning fra skriftspråket kan vi kanskje også ane blant de øvrige partisippa uten *-s* i materialet fra de resterende seks stedene der det er overveiende bruk av *s*-form: *de e velldi tillfretstillne* (Vegårshei 02uk), *førr mitt vedkåmmene de va ju snakk omm du sku gå på gymnase* (Ballangen 03gm), *næ d står ikkje navvn på de # ee fLennk # vedkåmmene* (Beiarn 04gk), *e ha kabal å jærrter å di dæran ee # grunnlæggene spællan* (Herøy i Nordland 02uk), *ær no mann oppegåane så ha mann jo* (Lavangen 04gk), *hann jåbbe nu [...] i tillsvarne i Jøtebårrg* (Kirkenes 03gm). De to tilfellene av *vedkommende* har i hvert fall preg av skriftspråk.

Presens partisippa med *s*-ending i materialet fra de åtte stedene med materiale overveiende uten partisipp på *-s* har derimot ikke noe preg av påvirkning som kan forklare bruken av dem: *ståånes* (Nes 03gm), *boenes* (Stange 02uk), *veranes* (Gjesdal 02uk), *sjøranes* (Hjelmeland 02uk), *fløttandes* (Lindås 04gk), *pass'ndes* (Surnadal 19), *nesettanes* og *mottiverandes* (Oppdal 01um), *levenes* (Røros 04gk).

5.3 Generasjonsforskjeller

Ettersom *-s* i presens partisipp er en novasjon, må den en gang ha bredt seg til de dialektene som har denne endinga i større eller mindre grad i dag, men det er få rapporter om generasjonsforskjeller som tyder på at *s*-endinga sprer seg videre. Riktignok opplyser Bjørkum (1968, s. 168) at *-s* i presens partisipp i årdalsmålet “breier seg noko hjå yngre” fra austnorsk pga. innflytting (jf. også Bjørkum, 1974, s. 331–333), og Endresen (1980, s. 63) sier om de grammatiske formene i selbumålet som har veksling mellom ending uten og med *-s*, at “[d]et kan sjå ut som eldre mål generelt har noko meir av *s*-lause pres part-former enn yngre mål”.

Men utviklinga kan også gå i motsatt retning. Martinussen (1906/1973, s. 23) oppgir som sagt at yngre bøfjerdinger har mindre presens partisipp på *-s* enn det som var vanlig. Ifølge Johnsen (1942–1954, s. 139) ser det “ut som *-s*-formene har vært mer brukt før enn nå” i Kristiansand, og Hatlebrekke (1981, s. 23) kommenterer tradisjonelle presens partisipp på *-anes* med at “[p]res. part. ender like ofte på *-ene* (ende) i dag” i Vadsø.

I tabell 2 er det vist hvordan presens partisipp uten og med *-s* fordeler seg hos gamle og unge informanter i materialet fra steder der det er minst bruk av *s*-ending, og fra steder der det er mest bruk av slik ending. Materialet fra steder der

det er gjennomført bruk av endinger uten eller med *-s* er holdt utafør, og det er også sett bort fra materialet fra de få stedene der det er like mye av de to formene.

	Gamle		Unge	
	Uten <i>-s</i>	Med <i>-s</i>	Uten <i>-s</i>	Med <i>-s</i>
I prøver overveiende uten <i>-s</i>	27	4	23	6
I prøver med overvekt uten <i>-s</i>	85	29	45	26
Sum	112	33	68	32
	77,2 %	22,8 %	68,0 %	32,0 %
I prøver overveiende med <i>-s</i>	5	19	3	39
I prøver med overvekt med <i>-s</i>	20	30	5	26
Sum	25	49	8	65
	33,8 %	66,2 %	11,0 %	89,0 %

Tabell 2: Antall presens partisipp uten og med *-s* hos gamle og unge informanter

For det første viser tabellen at i de delene av materialet der det er overveiende bruk av presens partisipp uten *-s* eller større eller mindre overvekt av former uten *-s*, er andelen *s*-former noe større hos de unge informantene (32,0 %) enn hos de gamle (22,8 %). For det andre viser tabellen at i de delene av materialet der det er overveiende bruk av presens partisipp med *-s* eller større eller mindre overvekt av former med *-s*, er andelen *s*-former klart større hos de unge informantene (89,0 %) enn hos de gamle (66,2 %). Det at presens partisipp med *-s* er vanligst hos unge, kan kanskje tolkes som at *s*-formene er på frammarsj, eller heller at de unge er mer i samsvar med bruken som er rapportert i målførebeskrivelsene.

5.4 Grammatisk betinga variasjon

Mange målførebeskrivelser er inne på grammatiske forhold som i større eller mindre grad favoriserer bruk av presens partisipp uten eller med *-s*. (Eksempla nedafor er til dels gjengitt med forenkla lydskrift av tekniske grunner.) Men av og til har vi bare opplysninger om en grammatisk kategori fra én enkelt dialekt som når Endresen (1980, s. 60) oppgir at presens partisipp som objektpredikativ er uten *-s* i selbumålet (*da ha mi bil'n stanjen*), og når Johnsen (1942–1954, s. 162) sier at forma *-anəs* er vanlig i Kristiansand bymål når partisippet brukes substantivisk (*di hadde værken edanəs ellår drikkənəs*). Når vi har opplysninger om samme grammatiske kategori fra flere plasser, kan disse peke i ulike retninger.

Dette ser vi bl.a. når vi sammenfatter opplysningene om presens partisipp brukt som attributt til substantiv og som subjektpredikativ med aktiv betydning. Mer eller mindre eksplisitt sies det eller framgår det av eksempel at slike partisipp har *s*-ending både i attributiv (*en rivņņs kar te å arbæiņ*) og predikativ (*e du kjōņņs?*) stilling i bymåla i Bergen (Larsen & Stoltz, 1911–1912, s. 145–146)

og Kristiania (Larsen, 1907, s. 83), i Øystre Slidre i Valdres (Hegge, 1925/2020, s. 180–181), i hallingmålet (Venås, 1977, s. 156–159; 1997, s. 61–62) og i romsdalsmålet (Rypdal, 1929, s. 31–32). Det samme gjelder for selbumålet, men med det unntaket at det der ikke er *s*-ending på partisipp etter *bli* for å uttrykke tilstand eller overgang til slik tilstand (*bli sitjen*) (Endresen, 1980, s. 60). Derimot ser det ut til at presens partisipp ender på *-s* som attributt, men ikke eller i mindre grad som predikativ i Tinn i Telemark (Skulerud, 1920, s. 20), brønnøymålet (Olssen, 1959, s. 54) og saltenmålet (Skånlund, 1933, s. 92).

Et spesialtilfelle er presens partisipp med passiv betydning, oftest i predikativ stilling: *matn e kje etandes*, men også brukt attributivt: *me fekk ikkje etandes mat*, som i disse eksempla fra romsdalsmålet hos Rypdal (1929, s. 32). Endresen (1980, s. 61) opplyser at slike predikative partisipp ikke har *s*-ending i selbumålet, og et eksempel som Olssen (1959, s. 54) gir, tyder på at det samme gjelder brønnøymålet. Derimot har passive predikative partisipp *s*-ending ikke bare som vist i romsdalsmålet, men også i bymåla i Bergen (Larsen & Stoltz, 1911–1912, s. 145) og Flekkefjord (Larsen, 1970, s. 76) og i senjamålet (Iversen, 1912, s. 78).

Blant de dialektene som har presens partisipp med *-s* i andre funksjoner, er det tydeligvis flere der denne endinga brukes mindre i partisipp som står etter bevegelsesverb. Ifølge Endresen (1980, s. 59) finner vi ikke *s*-ending etter bevegelsesverb i selbumålet (*da for ę nå bäre hinken*). Og andre beskrivelser tyder på at denne endinga i større eller mindre grad er valgfri i romsdalsmålet (Rypdal, 1929, s. 31–32), brønnøymålet (Olssen, 1959, s. 54), saltenmålet (Skånlund, 1933, s. 92) og senjamålet (Iversen, 1912, s. 78).

Ifølge Larsen (1907, s. 83) mangler som sagt presens partisipp som brukes som adverb, *s*-ending i Kristiania bymål. Derimot får en inntrykk av at partisipp brukt som adverb har *s*-ending i større eller mindre grad i selbumålet (Endresen, 1980, s. 62) og brønnøymålet (Olssen, 1959, s. 54) og gjennomført i romsdalsmålet (Rypdal, 1929, s. 31), saltenmålet (Skånlund, 1933, s. 92) og senjamålet (Iversen, 1912, s. 78). I Øystre Slidre i Valdres brukes ikke *s*-endinga på partisipp som står som adverb til adjektiv (*brennande varmt*), men brukes på partisipp som fungerer som adverb til verb (*skjépe kom seilan(dis)*, *gammeln vart liggjan(dis)* – alle eksempla er med presens partisipp til *komme* og *verte*) (Hegge, 1925/2020, s. 180–181). Og litt motstridende er det når Larsen og Stoltz (1911–1912, s. 146) sier klart at *s*-ending er sjelden på partisipp i adverbial bruk, mens Pettersen (1996, s. 138) påpeker at slike adverbformer nyttes “flittig av de bergenserne vi møtes i litteraturen”.

I materialet er det som sagt i omtalen av intraindividuell veksling ovafor for få eksempler på presens partisipp fra hvert sted som er representert, til at vi kan si noe om slike grammatiske forhold i de enkelte dialektene. Derimot kan vi se på hvordan endinger uten og med *-s* fordeler seg på ulike grammatiske funksjoner i materialet som heilhet. Vi skal da holde oss til prøver fra de stedene hvor det er veksling mellom former uten og med *-s*, og se bort fra de delene av materialet der den ene eller den andre endinga er gjennomført.

I denne undersøkelsen er det for det første tatt med presens partisipp som står attributivt til et substantiv (*enn glimrane butikk*, Sokndal 01um), eller som fungerer som subjektspredikativ ved *være* (*de e velldi skoffans*, Vegårshei 01um) eller *bli* og *verte* (*så bi n kjørane bakkom en tanngkbil*, Skaugdalen 36; *å dær varrt hann liggans*, Kirkesdalen 04gk). To andre grupper som er med, er partisipp med passivt innhold (*ellar e ann brukanes denn da?*, Karmøy 04gk) og partisipp ved bevegelsesverb (*då kårmer a løpene*, Rena 01um). Dessuten er det tatt med partisipp som er brukt adverbialt til et adjektiv eller verb (*dær va de eneståene finnt ja*, Oppdal 31; *menn demm demm oppførte sæ skremmende egentli*, Vardø 03gm), og som fungerer som objektspredikativ (*vi har kano ligganes*, Bodø 04gk).

Attributive presens partisipp til utelatte substantiv (*å F6 har tri veker sammenhengans [ferie]*, Vegårshei 01um) og presens partisipp i substantivisk bruk (*varrt nå kjennt me pårørene å*, Røros 04gk) er holdt utafør denne undersøkelsen siden det er vanskelig å skille mellom disse. Bruk av presens partisipp som preposisjon (*anngå 'ne kordireksjon å stømmebruk*, Kirkenær 04gk) er heller ikke inkludert. For øvrig er det en del partisipp som ikke lar seg kategorisere sikkert fordi de står i mer eller mindre kortfatta setningsemner (f.eks. *onng å låvene*, Nes 02uk).

Resultatet av undersøkelsen er oppsummert i tabell 3. Av tabellen framgår det at presens partisipp brukt som attributt eller adverb har overvekt av former uten *s*-ending (henholdsvis 59,0 % og 64,3 %). Derimot har partisipp som subjektspredikativ en viss overvekt av former med *-s* (52,9 %) og partisipp som objektspredikativ en enda klarere overvekt av slike former (61,8 %). Partisipp med passivt innhold og partisipp ved bevegelsesverb har mer eller mindre lik fordeling av former uten og med *-s*.

	Uten -s		Med -s		Sum
Attributt	36	59,0 %	25	41,0 %	61
Subjektspredikativ	88	47,1 %	99	52,9 %	187
Passiv	3	50,0 %	3	50,0 %	6
Ved bevegelsesverb	26	49,1 %	27	50,9 %	53
Adverb	18	64,3 %	10	35,7 %	28
Objektspredikativ	13	38,2 %	21	61,8 %	34

Tabell 3: Fordelinga av presens partisipp uten og med *-s* på ulike funksjoner

6 Avslutning

I det gjennomgåtte materialet fra *Nordisk dialektkorpus* er det som sagt klart vanligere at presens partisippa ikke ender på *-s*, enn at disse partisippa ender på *-s*. Vi har imidlertid sett at det ikke er mulig å trekke opp noen klar isogloss mellom presens partisipp uten og med *s*-ending, blant anna fordi informantene på

svært mange steder bruker former både uten og med *-s*. Det avspeiler seg likevel et visst mønster i materialet ved at Vestlandet framstår som det området som har mest partisipp uten *-s*, og Nord-Norge framstår som det området der partisipp med *-s* er mest utbredt, mens andre landsdeler har mer blanding. Østlandet og til dels Trøndelag har også mye partisipp uten *-s*, men et område i sørvestlig del av Østlandet og Agder har en god del former med *-s*. Bildet av Vestlandet og Nord-Norge som senter for henholdsvis partisipp uten og med *-s* rokkes ikke i vesentlig grad av opplysninger om presens partisipp i tidligere målførebeskrivelser, men disse beskrivelsene kan tyde på at *s*-ending er eller har vært noe mer utbredt i de andre landsdelene enn det gjennomgåtte materialet gir inntrykk av.

Vekslinga i materialet mellom presens partisipp uten og med *-s* på ett og samme sted kan tyde på at det er en del intraindividuell variasjon, men dette lar seg ikke påvise sikkert siden informantene nytter formene uten og med *-s* i ulike omgivelser. Sikkert er det derimot at noen partisipp uten *s*-ending skyldes påvirkning fra mer standardisert skrift eller tale. Antall presens partisipp fra hvert sted er for lite til at en kan se etter lokale forskjeller mellom aldergrupper eller i grammatiske forhold som styrer valget mellom partisipp uten og med *-s*. Men når en ser heile materialet under ett, viser det seg at unge bruker noe mer partisipp med *s*-ending enn eldre gjør, noe som kan tolkes som at *s*-formene er på frammarsj, eller at de unge er mest i samsvar med de tradisjonelle dialektene. I materialet sett under ett finner vi ellers at presens partisipp brukt som attributt eller adverb har noe overvekt av former uten *s*-ending, mens partisipp brukt som subjekts- og objektspredikativ har henholdsvis en viss og en klarere overvekt av former med *-s*. Beskrivelser av grammatisk betinga variasjon i ulike målførebeskrivelser tyder imidlertid på at forholda er mer komplekse enn dette.

Sjøl om materialet fra *Nordisk dialektkorpus* kan gi et inntrykk av bruken av presens partisipp uten og med *-s* i norsk talemål, viser sammenlikninga med tidligere beskrivelser av presens partisipp i målføra at resultata av denne undersøkelsen også må tas med visse forbehold. Bildet må utfylles av flere studier av dette fenomenet i ulike målføre for å gi et sikrere bilde av bruken av de to formene av presens partisipp.

Referanser

- Beito, O.T. (1979). Valdres-målet. I *Artiklar og taler i utval*, (s. 45–110). (Skrifter frå Norsk målførearkiv XXXIV.) Universitetsforlaget.
- Berntsen, M. & Larsen, A.B. (1925). *Stavanger bymål*. Aschehoug.
- Bjørkum, A. (1968). *Årdalsmål hjå eldre og yngre: Ei utgreiing om formverk med eit tillegg om generasjonsskilnad i lydverk, ordbruk og formverk*. (Skrifter frå Norsk målførearkiv ved Olav T. Beito XX.) Universitetsforlaget.
- Bjørkum, A. (1974). *Generasjonsskilnad i Indresognsmål: Talemålet i industribygdi Årdal og dei fire næraste jordbruksbygdene*. (Skrifter frå Norsk målførearkiv ved Olav T. Beito XXX.) Universitetsforlaget.

- Brekke, O. (2000). *Saltendialekten: En grammatikk*. Skjerstad og Fauske bygdeboknemnd.
- Bye, D.O. (1979). *Froværingsmålet: Ordtilfang fra fiskebåter og fiskebruk*. Universitetsforlaget.
- Dagsgard, A. (2020). *Målet i Lom og Skjåk: Grammatikk og ordliste*. (2. utg. ved Erling Langleite.) Lom heimbygdslag / Skjåk Historielag / Lom og Skjåk dialekt- og mållag.
- Endresen, Ø. (1980). *Verbalbøyinga i Selbumålet*. (Nordisk institutt, Universitetet i Trondheim, skrifter no. 4.) Tapir.
- Enger, H.-O. & Kristoffersen, K.E. (2000). *Innføring i norsk grammatikk: Morfologi og syntaks*. Landslaget for norskundervisning / Cappelen Akademisk Forlag.
- Fitje, A. (1995). *Målføret i Gloppen*. (Norske studiar VII ved Andreas Bjørkum og Arve Borg.) Målførearkivet, Universitetet i Oslo.
- Faarlund, J.T. ([2000]). *Totenmålet*. Østre Toten kommune / Stiftelsen Toten økomuseum og historielag.
- Faarlund, J.T., Lie, S. & Vannebo, K.I. (1997). *Norsk referansegrammatikk*. Universitetsforlaget.
- Hatlebrekke, H. (1981). *Vadsø-dialekten med glimt fra dialektene i Kiby og Ekkerøy*. Varanger mållag.
- Haugen, E. (1982). *Oppdalsmålet: Innføring i et sørtrøndsk fjellbygdsmål*. Tanum – Norli.
- Hegge, O.O. (2020). *Utgreiing um målet i Øystre Slidre i Valdres*. (Norske maalføre VII.) Studentmållaget. Gjenoptrykt i *Gamle ord og uttrykk frå Øystre Slidre*. Øystre Slidre Historielag. (Opprinnelig utgitt 1925)
- Hunstadbråten, K. (1994). *Modumsmålet: Gammalt moingsmål*. (2. utg.) Lokalhistorisk forlag.
- Iversen, R. (1913). *Senjen-maalet: Lydverket i hoveddrag*. (Videnskapselskapets skrifter. II. Hist.-filos. klasse 1912. No 4.) Jacob Dybwad.
- Iversen, R. (1918). *Syntaksen i Tromsø bymål: En kort oversigt*. Bymaalslagets forlag.
- Johannessen, J.B., Priestley, J., Hagen, K., Åfarli, T.A. & Vangsnes, Ø.A. (2009). The Nordic Dialect Corpus - an advanced research tool. I K. Jokinen & E. Bick (red.), *Proceedings of the 17th Nordic Conference of Computational Linguistics NODALIDA 2009* (s. 73–80). NEALT Proceedings Series Vol. 4.
- Johannessen, J.B., Vangsnes, Ø.A., Priestley, J. & Hagen, K. (2014). A multilingual speech corpus of North-Germanic languages. I T. Raso & H. Mello (red.), *Spoken Corpora and Linguistic Studies* (s. 69–83). John Benjamins Publishing Company.
- Johnsen, A. (1942–1954). *Kristiansands bymål*. (1.–2. hefte.) Aschehoug.
- Juel, G. (1991). *Kristiansund bymål*. Holm trykk A/S.
- Kinn, T. (2014). Verbalt presens partisipp. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 32(1), 62–99.

- Larsen, A.B. (1907). *Kristiania bymål: Vulgærsproget med henblik på den utvungne dagligtale*. Cammermeyer.
- Larsen, A.B. & Stoltz, G. (1911–1912). *Bergens bymål*. (1.–2. hefte.) Aschehoug.
- Larsen, E.G. (1970). *Formverket i Flekkefjord bymål*. (Skrifter frå Norsk målførearkiv ved Olav T. Beito XXIV.) Universitetsforlaget.
- Lyse, P. (1976). *Attved Tyrifjorden: Målføre og tradisjon frå Ringerike*. (Utgitt ved Inger Frøyset. Skrifter frå Norsk målførearkiv ved Ingeborg Hoff XXXI.) Universitetsforlaget.
- Martinussen, B. (1973). *Målet i Bø*. (Auka utgåve ved Finn Myrvang.) Bø bygdelag. (Opprinnelig utgitt 1906)
- Myhre, R. (1952). *Vokalismen i Iddemålet*. (Skrifter frå Norsk målførearkiv ved Sigurd Kolsrud I.) Jacob Dybwad.
- NAOB: *Det Norske Akademis Ordbok*. (<https://naob.no/>)
- NO: *Norsk Ordbok: Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet*. (<http://no2014.uib.no/perl/ordbok/no2014.cgi>)
- Næs, O. (1979). *Norsk grammatikk: Elementære strukturer og syntaks*. (4. utg.) Fabritius.
- Olssen, O. (1959). *Brønnøymålet: Lydverket*. (Skrifter frå Norsk målførearkiv ved Sigurd Kolsrud XIII.) Bokcentralen.
- Pettersen, E. (1996). *Ka e' tiss? Bergensmålet gjennom tidene slik forfatterne har brukt det*. Alma mater.
- Roksund, L.K. (1997). *Skiensdialekten i omriss*. Forlaget Grenland.
- Rosland, R. (red.). (1996). *Ka seie du? En enkel innføring i stavangersk talespråk og lynne*. Sølvberg-gjengen.
- Rypdal, H. (1929). *Romsdalsmål (Tresfjorden): Formlæra*. (Norske målføre X.) Olaf Norli.
- Senjamållaget (2018). *Lita språklære for senjamålet*.
- Skulerud, O. (Utg.). (1920). *Ordlister over lyd- og formlæren i norske bygdemål af Johan Storm*. (Videnskapsselskapets skrifter. II. Hist. filos. klasse 1919. No. 3.) Jacob Dybwad.
- Skånland, E.B. (1933). *Saltamålet: Kort oversikt over lydverket*. (Bidrag til nordisk filologi av studerende ved Universitetet i Oslo utgitt av Sigurd Kolsrud, Magnus Olsen og Didrik Arup Seip IX.) Aschehoug.
- Svendsen, M. (1931). *Syntaksen i Stavanger bymål*. Aschehoug.
- Torp, A. (2005). *Gjerstadmålet*. Gjerstad historielag.
- Venås, K. (1977). *Hallingmålet*. Det Norske Samlaget.
- Venås, K. (1997). *So sea me her: Ei lita bok om hallingmålet*. Boksmia.
- Vere, N. (1993). *Listamålet I: Grammatikk, ordbok, stadnamn og folkeminne*. Eget forlag.
- Aasen, I. (1996). *Det norske Folkesprogs Grammatik*. (Utg. ved Terje Aarset. Skrifter frå Ivar Aasen-instituttet. Nr. 1.) Høgskolen i Volda. (Opprinnelig utgitt 1848)

English title and abstract

Present participles without and with -s in *The Nordic Dialect Corpus*

The article describes the use of present participles without and with -s (as in *ståane* and *ståanes* ‘standing’) in the Norwegian part of *The Nordic Dialect Corpus*. The corpus consists of conversations between and interviews with young and older informants of both genders from 111 different locations. The study of the geographical distribution in the corpus shows that the central area of present participles without -s is Western Norway, but that such forms are also more or less common in Eastern Norway and the Trøndelag area, while participles with -s have their central area in Northern Norway, and in addition are quite common in the southwestern part of Eastern Norway and the Agder area. Dialect descriptions go a long way towards supporting this, but they additionally indicate that s-forms may be or have been a little more common than in the studied corpus. Furthermore, the study shows that there is variation in the material from many locations between present participles without and with -s. It is difficult to prove clear intraindividual variation, but there are obvious examples of variation caused by influence from another oral or written variety. In addition, in the corpus considered as a whole, there is a tendency that young people use more participles with -s than older people, as well as a tendency that participles with -s are least common in attributive and adverbial use and most common when the participle functions as a subjective or objective predicative.

Keywords: present participles, dialect variation, intraindividual variation, influence from another variety, age-based variation, grammatical usage

Endre Mørck
Professor emeritus
Institutt for språk og kultur
UiT Norges arktiske universitet
endre.morck@uit.no

Vedlegg

Vedlegg – tabell 1: Materiale heilt uten -s (32 steder)

Fylke	Sted	Former
Østfold	Aremark	<i>sittane (N=2), skremmane, ståane</i>
Akershus	Enebakk	<i>arrbeskrevene, kjørene, lannsåmfattene, stååne, utfårdrene, vedkåmmene</i>
	Lommedalen (Bærum)	<i>flyene, liggene, nedværdigene, sitt 'ne</i>
Hedmark	Kirkenær (Grue)	<i>anngå 'ne, ommliggene, sjarrmerene (N=3)</i>
	Trysil	<i>boon, flytne, kjøren, ligger</i>
Oppland	Brekkom (Ringebu)	<i>harrtarbæid 'ne, stimulerene</i>
	Kvam (Nord-Fron)	<i>beliggende, lijan, reis 'ne</i>
	Skreia (Østre Toten)	<i>anngåne, sitt 'ne</i>
	Vang	<i>missvisane, opplyftande, verande</i>
	Vestre Slidre	<i>drivan</i>
Buskerud	Darbu (Øvre Eiker)	<i>sammenhengene, åppegående</i>
	Ål	<i>eneståene, kåsstnasskrevand, ståppan, tikrevane</i>
Vestfold	Hof (Holmestrand)	<i>imponerane, sittane</i>
Aust-Agder	Valle	<i>jevande, stanndandi, verande (N=2)</i>
Rogaland	Stavanger	<i>engasjerene (N=2), fettfårbrenn 'ne, håppene, provoserene (N=2), sellmotsigene, åmmliggene, oppvåksene</i>
	Suldal	<i>iriterane (N=2), levane, rasane, tjørane, åppegåane (N=2)</i>
	Time	<i>imponerane, imponerene (N=2), jevanne, jivanne, kogane, penngkrevane, skremmane, skræmane, trøttane</i>
Hordaland	Bergen Voss	<i>løpende, løpene (N=2), ståene</i>
	Bømlo	<i>fasinerane, imponerande, irriterane, kokane, linnngane, sjarmerane, sprinnngane, sydane utfyllane, yrannde, ødeleggane</i>
	Eidfjord	<i>binndane, graverande, hævaverande, kokane, sjølkonsverande (N=2), ståane, ståene, utagerande</i>
	Fusa	<i>fasinerane, likknane, ræisane, varierande</i>
	Kvinnherad	<i>knakande, levane, liggane, sjølfinsierande, ståane, utfyllane, åppegåane</i>
	Voss	<i>synngjande (N=2), tillsvarane, tålererane, varierande, varieranne (N=2)</i>
Sogn og Fjordane	Hyllestad	<i>hakkane, høyrane, livane, sittjande</i>
	Jølster (Sunnfjord)	<i>avjærande, fassstbuande, frustrerande, hennggande, imponerande, irriteran, missvisan, motiverande, oppegående, svinnggande, trettande, vekåmmende (N=2)</i>
	Kalvåg (Bremanger)	<i>blannndane, buane, liggande, sittande, sittjan, ståanne, tebakeståandæ</i>
Møre og Romsdal	Stryn	<i>avsluttande (N=5), levan, påtrænnngande</i>
	Herøy	<i>avslappande, brakane, fænnngande, liggande, lysande, oppegående, samanhangane, sitande, sittand</i>
	Rauma	<i>flygene, oppvåksne, varierene, åverasskene</i>
	Stranda	<i>passende, ståend, verande</i>
Volda		<i>alltetande, avslappande, betryggande (N=2), fasinerande, fårdømmande, hakkande, hænnggande, liggande, piggsvinligngande, ståande (N=2), sæirande</i>
Sør-Trøndelag	Stokkøya (Åfjord)	<i>hållan</i>

Vedlegg – tabell 2: Materiale overveiende uten s-former (8 steder)

Fylke	Sted	Former (uten -s foran skråstrek)
Akershus	Nes	<i>frittgåne, låvene (N=2), ras 'ne, ståene, vellmen 'ne / ståånes</i>
Hedmark	Stange	<i>kvalitetskrævene, næliggerne, oppegå 'ne, rotterene [roterende], sammenhengene / boenes</i>
Rogaland	Gjesdal	<i>gåan, gåane, hennigane, innledane, ståane, ståanne, tjørane, åmfattane / veranes</i>
	Hjelmeland	<i>fårefallane, innkåmane, jivane, sittane, sprinngane, stressane, revy-liggnande, åmfattane, åmmfattane / sjøranes</i>
Hordaland	Lindås (Alver)	<i>avskrækkande, hakkande, imponerane, omfattane, oppegåene / fløttandes</i>
Møre og Romsdal	Surnadal	<i>jemmeverende, lijan, pass 'ne, sammenhengene, sprinngan / pass 'ndes</i>
Sør-Trøndelag	Oppdal	<i>annstrengende, annstrenngende, avjørørne, enestående (N=4), eneståene (N=4), fLyt 'nde, krævende, møt 'nde, nesett 'n, nedsett 'ne, sittern [sittende], ut 'nfåsjtåene, variererene, vedkåmmende / mottiverandes (N=2), nesettanes</i>
	Røros	<i>avjørørne (N=2), fårekåmmene, immponeerne, irriterene, oppegåene, pårørerne, spillene, sykklan, tettsett 'ne / levenes</i>

Vedlegg – tabell 3: Materiale med overvekt av former uten -s (27 steder)

Fylke	Sted	Former (uten -s foran skråstrek)
Østfold	Fredrikstad	<i>fravæerne, ståenne, utfårdrene / ståanes</i>
Akershus	Jevnaker	<i>innbydene, stressne, åveraskene, åverasskene / kåsstenes, sigenes, taans</i>
Hedmark	Alvdal	<i>forrtløpene, grunnleggene, linngnane, tikrevene / knakanes</i>
	Dalsbygda (Os)	<i>ekksisterne, fassinere, kjoran, liggæn (N=2), linngnene, rivene / innfløttanes, sittanes</i>
	Rena (Åmot)	<i>avsjlappene, enngelsktal'ne, fårstyrrende, kongkurer'rne, løpene (N=2), oppvåkks'ne / kjut'nes [kutende] (N=2), stånes</i>
Oppland	Lom	<i>enestående, liggjan / fasstbuanes</i>
Buskerud	Flå	<i>irriterene, sittane, ståan / røranes</i>
	Syilling (Lier)	<i>altærnativtenngkene, flyt'ne, tillvarne, værdsomspennene / tassanes</i>
Telemark	Tinn	<i>levande, tirande / henngans</i>
Aust-Agder	Landvik (Grimstad)	<i>busslinngnene, grunnleggende, utsvevende / liggnes, tillsvares</i>
Vest-Agder	Kristiansand	<i>anngåene, ufårståene, værene / bærans</i>
	Sirdal	<i>ståane, stååne / fasstbuanes</i>
Rogaland	Sokndal	<i>befriane, buane, glimrane, gåane, liggand (N=2), smilande, teræisande, ud'nfårståane, værene (N=2) / bektrandes, gåanes, sittanes</i>
Sogn og Fjordane	Luster	<i>knakande, verande, åppegåande, åppegåoande / åverasskandes</i>
Møre og Romsdal	Bud (Hustadvika)	<i>annggåene, færbigåene, norgåene, sørgåene, vedkåmmene, vedrørne / avstigeliggenes [avsideliggende], iriterenes</i>
Sør-Trøndelag	Bjugn (Ørland)	<i>leggan, tillreis'nde, utelukkene, utford'ne / frisstanes</i>
	Selbu	<i>grunnleggene, linngnende, søkkende / slåendes</i>
	Skaugdalen (i Rissa i Indre Fosen)	<i>besøkende, besøkene, båan, kjoran, kjørane, liggan (N=2) / innspireranes, onnerhåll'nes, sjåkkeranes</i>
	Trondheim	<i>lansdækkende, rennan / irriteranes</i>
Nord-Trøndelag	Inderøy	<i>fassbone, fænnene, kjoran, levende, sprinngene / fårbæusanes, imponeranes, varrieranes, varriæranes</i>
	Meråker	<i>besøkende, enestående, fløttan, grunnleggende, jemneværende, sprinngan, stående / krevanes, settanes</i>
	Namdalen (bl.a. Grong og Namsskogan)	<i>fassinere, irriterende, rasan, settan, værnan / fassinernes, sammenhænnanes, stånes</i>
Nordland	Hattfjelldal	<i>etan, kjoran (N=4), liggan, sprenngan, storførlanngan, varan / dømmenes, levenes, ommfattanes</i>
	Steigen	<i>bæran, fassboene, førkene, lannsommfatt'ne (N=2), levne / håppanes, jivanes, sjarmeranes</i>
	Sømna	<i>boan (N=2), gåan, kjøyran (N=4), ståan, vedkåmm'ne, velgående / boanes, sjettanes [sittende], sønnganes</i>
Finnmark	Kautokeino	<i>befriende, fassboene (N=3), fasstboande, fasstboene (N=2), irriterene, ruvende, vedkåmmene / gåanes, iriteranes, skrikanes (N=2), værenes</i>
	Vardø	<i>fassboene, fasstboende, fasstboene, flyt'ne, skremmende, tillreis'ne, åppogående / ligganes, settanes, ståanes (N=2), sønnganes, tillreisanes</i>

Vedlegg – tabell 4: Materiale med bare s-former (13 steder)

Fylke	Sted	Former
Buskerud	Rollag	<i>brukanes, gåanes, værdd'nsomspennanes</i>
Vestfold	Brunlanes (Larvik)	<i>avsidesligganes, betrygganes, gåanes</i>
Telemark	Hjartdal	<i>ikkjeeksisteranns</i>
	Vinje	<i>lijjans (N=2), verans (N=4)</i>
Vest-Agder	Åseral	<i>askrækkans, sitans, sjenngans, stressans, ståans (N=3), stårmans, trillans</i>
Møre og Romsdal	Aure	<i>avsjluttandes, eneståenes, levvanes, strykannes, varieranes, ængelsktaLanes, åverasskanes</i>
Nordland	Myre (Øksnes)	<i>skuffanes, sprennganes</i>
	Stamsund (Vestvågøy)	<i>flyganes, heitanes, ligganes, tellflyttanes, tællfløttanes, tellfløttans (N=2), settanes, ståanes (N=2), ståannes, ståans (N=2)</i>
Troms	Kvæfjord	<i>irriteranes, ståans, syganes</i>
	Kvænangen	<i>allspisanes, avjoranes, fasineranes, fløttanes,</i>
	Kåfjord	<i>imponeranes, innbjudanes, iriteranes, irriteranes, krenngkanes, levanes (N=3), levvanes (N=2), nåssjktalanes, svættanes</i>
	Mefjordvær (i tidligere Lenvik og nåværende Senja kommune)	<i>bærannes, gunnlegganes, ligganes, væranes</i>
	Tromsø	<i>befrianes, fløttanes, gåanes (N=2), levvanes, seddanes, vagganes</i>

Vedlegg – tabell 5: Materiale overveiende med s-former (8 steder)

Fylke	Sted	Former (med -s foran skråstrek)
Aust-Agder	Vegårsdhei	<i>frisstans, gåans, sammenhengans, skoffans, tusslanes / tillfretstillne</i>
Nordland	Ballangen (Narvik)	<i>gåanes, legganes, rivanes, ståenes, åmmsjiffitanes / vedkåmmene</i>
	Beiarn	<i>ettsanes, gåånes, settanes, ståanes, utfyllanes / vedkåmmene</i>
	Herøy	<i>aslappenens, firanes, fænnnganes (N=2), iriteranes (N=2), iriterenes, iriternæs, linnnganes, nærrvepirranes, roanes, skuffanes (N=4) / grunnlæggene</i>
Troms	Lavangen	<i>gåanes (N=4), kjoranes (N=2), lenngnas, ligganes, sættanes, væranes / oppegåane</i>
Finnmark	Hammerfest	<i>fasineranes, flytanes, flytenes, ligganes, sjiffitanes / sjiffine</i>
	Kirkenes (Sør-Varanger)	<i>flytanes (N=2), spaseranes, steikanes (N=2), væranes / tillsvarne</i>
	Kjøllefjord (Lebesby)	<i>boenes, domineranes, fasineranes, fænnnganes, ligganes, rennanes, sprinnganes / fasinerene</i>

Vedlegg – tabell 6: Materiale med større eller mindre overvekt av s-former (15 steder)

Fylke	Sted	Former (med -s foran skråstrek)
Hedmark	Drevsjø (Engerdal)	<i>fLøtt'nes, ståanes, ståa'nes / flytt'ne</i>
Telemark	Langesund (Bamble)	<i>hetans, levanes / frisst'ne</i>
	Nissedal	<i>sykkians, utfyllan's, veran's / næringsdrivene</i>
Vest-Agder	Lyngdal	<i>buans, fasinerans, iriterans, linngnans, ståans / anngåne, kommene</i>
	Vennesla	<i>liggans, linngnanes, smyans / ommliggane</i>
Rogaland	Karmøy	<i>brukanes, ligganes (N=2) / hurtivåkksane</i>
Møre og Romsdal	Todalen (bygd i Surnadal)	<i>drivannes, fassboenes, føsskåmmenes / attkjennan, sænnan</i>
Nord-Trøndelag	Lierne	<i>fassinernes, fassineras, hællganes / pass'nde, vedkåmmende</i>
Nordland	Bodø	<i>boanes, imponeranes, ligganes, svimmLanes / tillreisne</i>
	Mo i Rana	<i>fasineranes, illelokkandes, levanes, rækanes, settanes / alltet'nde, kjøran, levne, liggan</i>
	Narvik	<i>avsjlappanes, boanes, mylldranes, mættanes, stofølannganes / jæmmeværan, jæmmeværen, ståane</i>
Troms	Karlsøy	<i>flytanés, imponeres / avsluttan</i>
	Kirkesdalen (Målselv)	<i>liggans, rosanes, rullans, væranes / drægan, kjøran</i>
	Stonglandseidet (i tidligere Tranøy og nåværende Senja kommune)	<i>fastboannes, gåannes, ståanns / kappitalkrævenne</i>
Finnmark	Lakselv (Porsanger)	<i>boanes, fasineranes (N=2), fassinernes (N=2), fasineranese, gåanes, gåenes, håppanes (N=2), vanddranes / anngåne, dominerene, samisktal'ne</i>

Vedlegg – tabell 7: Materiale med likt antall former med og uten -s (5 steder)

Fylke	Sted	Former (uten -s foran skråstrek)
Østfold	Rømskog (Aurskog-Høland)	<i>avsjlutt'ne, himmeværene, ryk'ne, strål'ne / itanes, ligganes (N=2), ståanes</i>
Oppland	Gausdal	<i>fårefall'ne, vedkåmmene / boenes, ræinnanes</i>
Vestfold	Lardal (Larvik)	<i>liggane, nedadgåene / fLøttanes, ligganes</i>
Sør-Trøndelag	Gauldal (Midtre Gauldal)	<i>avsjlappende, liggan / skræmmenes, stress'ndes</i>
Finnmark	Tana	<i>flyt'nde, frittgåenes, føssjtkåmmene, samisktal'nde, samisktal'ne (N=3) / pøsanés, samisktalanes, sittanes, stærrmanes, susanes</i>